

Moudrost předků se předává v příbězích

Vítězem letošní literární ankety KT Dobrá kniha je religionista PAVEL HOŠEK a jeho *Chasidské příběhy*. Kdo to byli chasidé a čím jsou jejich příběhy zvláštní?

Prěkvapilo vás, že kniha oslovila tolik lidí? Čím si to vysvětlujete?

Býlo to milé překvapení. Čím to je? Možná tím, že literatura vycházející z chasidského prostředí je českému srdci odjakživa blízká. Židovské chasidské hnutí vzniklo v 18. století na dnešní západní Ukrajině, nedaleko našich východních hranic. Český čtenář chasidských příběhů mívá pocit, že to prostředí vlastně důvěrně zná. Jako by šlo o každodenní lidské hemžení na české nebo moravské vesnici.

Už v minulých ročnících Dobré knihy se vaše tituly objevovaly ve vítězné první desítce. Věnoval jste se v nich dílu Tolkiena, Lewise, Setona či Foglara. Proč najednou chasidé?

Chasidské příběhy byly původně vyprávěny jen v kroužcích zanícených chasidů, ale později se staly ohromným inspiračním zdrojem krásné literatury. Nesou v sobě prastaré poklady židovské moudrosti, a přitom mají ráz hospodských historek a pavlačových anekdot. Veliká duchovní tajemství jsou v nich vyjádřena lidovým jazykem boдрých venkovanů. Niterné rozechvění je v nich prostoupeno dobořdečnou ironií, takže nikdy nezabředne do patosu. To mě fascinuje.

Kdy jste na ně poprvé narazil? A čím vás tak oslovily?

Před třiceti lety mi kamarád půjčil knihu Martina Bubera *Chasidská vyprávění*. Nic netuše jsem se do ní ponořil. A najednou se začaly dít věci. Jako bych se ocitl v úplně jiném světě. Ten svět mi byl něčím zvláště povědomý, a zároveň byl nabitý silným kouzlem, které jako by vystupovalo z otevřené knihy a šířilo se všude kolem. Netrvalo dlouho a začal jsem vnímat okolní svět optikou chasidských příběhů. Od všedních situací až po posvátné chvíle setkání s krásou přírody. Od té doby jsem začal slídit po chasidských příbězích jako lovec.

Kdo vlastně chasidé byli? Čím byli v židovské komunitě zvláštní a jaký byl jejich osud?

Chasidismus je hnutí duchovní obrody, které se v 18. století rozšířilo v židovských obcích východní Evropy. Mnoho chasidských obcí

Vítěz Dobré knihy Pavel Hošek se svým úspěšným titulem při návštěvě redakce KT. Snímek Jana Podhorská

bylo i na Podkarpatské Rusi, která za první republiky patřila k Československu. Chasidské obce v oblasti svého vzniku padly za obětí politickým katastrofám 20. století. Mezitím ale hnutí zakořenilo ve Svaté zemi a v Americe, takže i dnes se k němu hlásí několik set tisíc věřících. Zároveň se toto hnutí stalo neobyčejně silným inspiračním zdrojem na poli krásné literatury, filozofie, hudby a výtvarného umění. Vzpomeňme jen na Marca Chagalla, jednoho z největších malířů 20. století, který pocházel z chasidské rodiny. Chasidské hnutí přineslo mohutný duchovní a kulturní impuls, který zasáhl a dodnes zasahuje miliony lidí daleko za hranicemi chasidských komunit i židovské národní pospolitosti.

Při četbě se člověk neubrání tomu, jak mnohé chasidské motivy souzní s křesťanstvím: přikázání lásky k Bohu a bližnímu, Boží přítomnost ve stvoření, teze, že milost předpokládá přirozenost aj. Pletu se?

I židovští učenci přirovnávají Ba'al Šem Tova – zakladatele chasidského hnutí ke svatému Františkovi. Musím přiznat, že u chasidských

příběhů se mi někdy tají dech, když znovu a znovu narážím na motivy, které znám z novozákonních evangelií. Motiv, který jsou důvěrně známé, a přitom najednou vyjádřené úplně jiným, neoposluhaným jazykem. Jako by je člověk najednou slyšel v jejich původní ryzosti. Ano, občas se mi při čtení rozšíří zornice úžasem.

Souznění mezi evangeliem a chasidským učením je pro mě svaté tajemství, které neumím úplně vysvětlit. Na jednu stranu jsem ve své knížce vycházel výlučně ze židovských pramenů, protože jsem nechtěl zbrklým srovnáním zastínit svébytnost chasidské tradice. Na druhou stranu přiznávám, že jen máloco mi tolik pomáhá rozumět mému křesťanství jako právě chasidské příběhy.

V něčem tato vyprávění připomínají výroky a příběhy poustních otců – apoftegmata. Proč bylo vyprávění příběhů pro chasidy tak důležité?

Chasidé jsou přesvědčeni, že jejich vůdové, zárační rabíni, jsou obklopeni svatozáří. Jsou natolik prostoupeni svatým světlem,

že toto světlo vyzařuje z jejich tváří, z jejich slov i činů. Slova a činy chasidských světců jsou v tomto smyslu pokračováním svatého světla. Ale nejen oni, také vyprávění o těchto slovech a činech! Světlo se odívá do vyprávění. Kdykoli jsou příběhy o záračných rabínech znovu vyprávěny, světlo, které zářilo z jejich života, proudí dál – i poté, co tito rabíni dávno odešli na věčnost. Každé nové vyprávění je pokračováním proudu svatého světla.

Příběhy v tomto smyslu působí jako dobré kouzlo, mají v sobě záračnou moc. Mají také iniciační účinky, proměňují vypravěče i posluchače. Krásně to ilustruje Martin Buber vyprávěním o dědečkovi, který byl chromý, nemohl chodit a jeho žáci ho prosili, aby jim vyprávěl o svém učiteli Ba'al Šemovi. Dědeček tedy začal vyprávět o tom, jak Ba'al Šem při modlitbě zpíval a tančil. A jak zaníceně hovořil o Ba'al Šemově tanci, líčení ho strhlo natolik, že se sám začal bezděky pohupovat tanečními pohyby, a když byl s vyprávěním u konce, zjistil, že stojí na vlastních nohou a tančí. Jeho nohy byly uzdraveny. Tak se mají vyprávět příběhy, říká Martin Buber.

V úvodu knihy píšete, jaký vliv na vás měla knihovna vašich rodičů. Nakolik jsou příběhy důležité pro utváření dětského světa a duchovního zrání vůbec?

Nejlepší odpověď na tuto otázku jsem našel v knize *Ža tajemství pohádek*, kterou napsal dětský psycholog Bruno Bettelheim. Ten na základě mnohaleté zkušenosti dospěl k závěru, že vyprávět dětem příběhy je strašně důležité, protože právě prostřednictvím příběhů se zorientovávají ve světě. Dítě se musí vyrovnávat s mnoha situacemi, kterým nerozumí, které přesahují jeho chápání. Navíc je často zaplavováno emocemi a pohnutkami, s nimiž si neví rady. A právě příběhy, vyprávěné nad postýlkou nebo třeba v kostele, mu umožňují stabilizovat a uspořádat jeho vnitřní svět a zároveň zacházet orientaci v nepřehledném vnějším světě.

Proto je tak důležité vyprávět dětem pohádky. A také svaté příběhy, které v sobě nese každá duchovní tradice. Je v nich totiž uložena časem protřibená moudrost předků a ta se nejučinněji předává právě vyprávěním. Moje vlastní zkušenost s výchovou dětí potvrzuje tato Bettelheimova slova do poslední slabiky.

Jan Paulas

Literární anketu najdete v malém sešitě KT.

Československé osudy z dob totality

Alena Scheinostová

Technologii komunistické moci přibližuje dvacetidílná série

StB: Přísně tajné!, která vznikla v česko-slovenské koprodukcii. Od 6. března ji vysílá Česká televize.

Podle tvůrců chce série sledovat mechanismy, fungování a vývoj metod Státní bezpečnosti – tohoto skrytého pilíře, na kterém stála totalitní moc – a to na méně známých příbězích společné minulosti. Autoři Tibor Búza a Fedor Blaščák kombinují „mluvící hlavy“ slovenských historiků, disi-

dentů či pamětníků s autentickými dobovými záběry a s hranými pasážemi, které spolu s působivou hudbou dotvářejí divákův dojem a postoj k předkládaným skutečnostem. Režie se ujali různí čeští a slovenští režiséři, včetně např. Michaela Kuboše, který má na svém kontě mj. dokument o P. Mariánu Kuffovi *Všechny moje děti* z roku 2013. Práce trvala několik let a výsledek měl premiéru loni na podzim ve slovenské veřejnoprávní RTVS.

Hned první půlhodinový díl, pojmenovaný „Pád aneb Lorencova legenda“, přinese jedinečný rozhovor s Alojzem Lorencem, který na sklonku 80. let StB řídil a hned v prosinci 1989 nechal skartovat značnou část jejího archivu. Další části se dotknou provokačních akcí StB, politických procesů, zneužívání psychiatrie, pronásledování disentu, punkové či sportovní

scény nebo politických únosů a vražd. A také pronásledování církve.

Čtvrtá část „Církev (ne)zložená“ zavede diváky do 50. let za pronásledovanými kněžími, sestrami a katolickými aktivisty. Disident František Mikloško vzpomene na hrdiny slovenské tajné církve Silvestra Krčméryho a Vladimíra Jukla. Vyučující bratislavské bohoslovecké fakulty P. Gašpar Fronc pak připomene příběh svého otce vězněného v Jáchymově. Vyprávění sestry Ildefonzy Mazúrové SCM – pamětnice Akce Ř diváka zavede do integračního tábora řeholnic v Bílé Vodě, a je tak i vhodným upřesněním v čase, kdy obecnou představou o tomto místě formuje především historicky zcela nepřesný bestseller Kateřiny Tučkové.

V pořadí šestnáctý díl „Mír na zemi“ se zase zaměřuje na spolupráci kněží s StB. Kromě

kolaborantské organizace Pacem in terris sleduje hlavně příběh františkánského kněze ze Žiliny P. Hadriana Michala Grejtovského. Až během natáčení a přímo před kamerou se někteří pamětníci dozvídají, že oblíbený muž, kterého pokládali za přítele, měl na svědomí desítky osudů. A trpce vyznívá poznámka historika Lubomíra Morbachera ze slovenského Ústavu paměti národa, že se naše církev, ale ani společnost s podobnými případy dodnes nedokázala vyrovnat.

Myslet si, že k tomu povede jeden televizní seriál, by bylo naivní. Může však být další z mnoha kapek, které nakonec špínu minulosti pomohou omýt.

StB: Přísně tajné! 1–20 (Česko/Slovensko 2022). Od 6. 3. 2023 vždy v pondělí ve 22:00 na ČT 1

Lze vyrobit lidskou krásu?

KNIŽNÍ TIP
Aleny Scheinostové

Morální teolog a bioetik P. Jan Polák se už představil jako autor publikace *Zakázané dotyky* o choulostivém tématu masturbace. V aktuální *Krásě na prodej?* se pustil do neméně náročných vod estetické chirurgie.

Nejde o žádný oddechový titul. Obsahuje řadu odborných termínů, ne všemu také čtenář dokonale porozumí, protože se kniha nevyhýbá popisům specializovaných lékařských zákroků. Navzdory tomu však nabízí tak zajímavé

a nesamozřejmě informace, že stojí za to ji pročíst aspoň výběrově.

Úvodní pasáž představí všemožné zákroky, které jsou dnes možné k opravám či úpravám lidského těla. Čtenář se rychle zbaví předsudku, že se estetická chirurgie týká jen marnivých celebrit: mnohdy jsou tu čistě zdravotní důvody, úrazy a podobně. Nad popisy technik lze jen žasnout nad lidským umem a možnostmi. Fascinující je kapitola o dějinách těchto operací, které sahají až do starověké Indie, a o tom, jak na jejich rozvoj působí vědecký a technologický pokrok, včetně vynálezu anestezie a objevu antibiotik.

Etická nejednoznačnost se dostává do popředí v kapitolách, které se věnují proměnlivému ideálu lidské krásy, neboť ten je důležitý i u těch operací, které mají přísně medicínský důvod – i prs zrekonstruovaný po operaci ra-

koviny má mimo jiné vypadat hezky. Ale co je to „hezky“? Zcela odlišné byly představy antiky, zcela jiné v době baroka. 20. a 21. století pak střídají trendy bezmála rychleji, než se stačí zahojit jizva po „vylepšení“ nosu. Autor se věnuje důvodům, proč klienti o estetické zákroky žádají. Už jen pouhé vypočtení vlivů, které negativně působí na vztah k vlastnímu tělu (od nefunkčních rodinných vztahů po média a reklamu), působí varovně. Zvláště náročné jsou nerealistické panenky Barbie a Ken nebo sexualizované soutěže krásy už pro nejmenší děti. Zaujme psychologický náčrt, jak se od dětství formuje představa o vlastním vzhledu. Podle autora je sebehodnocení v tomto směru mnohem víc závislé na přijetí okolí a celkové duševní pohodě než na objektivních danostech. Možné odchylky se pak pohybují od jemného nesouladu až po patologické po-

ruchy tělesného obrazu. Pomůže takto nemocnému člověku, když mu vyhovíme v jeho touze po změně té či oné tělesné partie? A je vůbec vhodné ho v tom podporovat, nadto v rámci nákladné terapie?

Polák formuluje více závažných otázek než odpovědí. Knihu doplňuje biblickým, potažmo křesťanským pohledem na tělo, jeho důstojnost a integritu. Ten nabízí jako hodnotnou alternativu k tomu, co sleduje v celém svém textu a co nazývá „obsesí fyzickou krásou“.

Jan Polák:
Krásy na prodej? (Pavel Mervart 2022)

